

Glemselslandskaber nær Europas midtpunkt

Allerede i taxaen fra lufthavnen bliver landskabet litterært. Det er Litauen, og det er ikke til at skelne fra den skånske slette. Det er længe siden jeg læste *Soldaterbrønden*, jeg har stort set glemt alt om romanen, undtagen at handlingen er henlagt hertil, og måske er jeg også den sidste der overhovedet har læst noget af Aage Dons. En vag erindring om et gods, og dette er storgodsland, og 50 års sovjetvælde har ikke ændret på det, marker, marker, marker - uden et hus så langt øjet rækker, før landsbyen pludselig rutsjer forbi taxaens vinduer.

I udkanten af Klaipeda er der byggeri i massevis. Kæmpe villaer, alle som én i den mareridsarkitektur der præger modeljernbanerne. Vi er i Europa. Inde i byen tætnes det med ord og toner, engang hed byen Memel, og her boede digteren Simon Dach. Ingen synes at huske at han i år runder sit 400. år, men på torvet har han sit mindesmærke, og hvad kan være mere passende: Ännchen von Tharau står, pigelig og sødmefuld, i diskret barok oven på hans sokkel, figuren er illustrationen til hans berømteste digt:

*Anne fra Tharau er min. Om det gjaldt
Selveste livet, mit ét og mit alt.
Anne fra Tharau har vist sig igen
Som allerkæresten, min hjerteven.
Anne fra Tharau, min sjæl og mit mod,
Hele min rigdom, mit kød og mit blod.*

*Kom alskens uvejr og slog ned på os,
Vi var til sinds da at byde det trods.
Sygdom, forfølgelse, kummer, alt ondt
Knytter vor kærlighed fast i et bundt.
Anne fra Tharau, mit livslys, min sol,
Dit liv er tråden på min vævestol.*

*Ret som et palmetræ gror og bli'r højt
Des mere haglvejr og regn gør det drøjt,
Sådan ta'r kærlighed styrke af nød,
Vokser i magt ved smerter og stød.
Anne fra Tharau, min sjæl og mit mod,
Hele min rigdom, mit kød og mit blod.*

*Skulle det ske at man skilte os ad,
Du var hvor sol ikke skinner i stad,
Ville jeg søge i skov, sund og bælt,
Gå gennem jerntæppe, is, fjendetelt.
Hvad jeg befaler, det fører du ud,
Undlader alt når jeg gi'r dig bud.*

... (str. 5 udeladt)

*Alt hvad jeg ønsker, er også dig nok,
Du gi'r din hat, og dig gi'r jeg min stok!
Det er, min Anne, vor sødeste hu,*

*Ét kød, et sind udgør jeg og så du.
Det gør et paradys ud af vort liv,
Helvede blev det hvis vi kom i kiv.*

Vi sang den til Friedrich Silchers melodi i tysktimerne dengang der endnu var sådan nogen. Dengang troede vi vist at lille Anne var en fin dame. Adelens døtre hed gerne noget med *von*. Men Tharau er en landsby i Østprøjsen, Simon Dach skrev den selvfølgelig på dialekt, det var Johann Gottfried Herder der oversatte den til højtysk, og nu har jeg gengivet den på rigsdansk, og derfor hedder Anne fra Tharau. Vidste jeg hvad stednavnet betød, havde jeg oversat det, men måske er Thorseng/Tåsinge ikke så tosset et gæt: Anne fra Tåsing?

Simon Dach har også givet navn til et tysk-litauisk kulturhus i en meget provinsiel gade. Dér samles vi, digtere fra en halv snes lande, folk fra andre kunstarter også. Forfatternes Østersøråd står for arrangementet, og Peter Curman og jeg er foreløbigt ene om at repræsentere Dansk-Svensk Forfatterselskab, næste dag støder Lennart Sjøgren til.

Dagen derpå føres vi igennem et kulturlandskab, det kalder UNESCO det besynderlige naturfænomen som vi vel må kalde Den kuriske Landtange, en slags Holmslands Klit, 98 km i det lange stræk og mellem 0,4 og 4,0 km på tværs: klitter, men skovklædte, vældigt frodige. Også her er der blevet skrevet verdenslitteratur på tysk: Thomas Mann sad i somrene før Hitler og skrev bibelhistorie, kæmperomanen *Josef og hans brødre*, i en sommervilla med udsigt over Den kuriske Havbugt, den lige så lange og ikke meget bredere afsnøring af Østersøen bag tangen. Malerne fra den ekspressionistiske gruppe har også dyrket lysspillet herude mens tangen var kejsertysk.

Det bliver til mange timer i bussen, men der giver tid til at stifte bekendtskab med andre bogelskere, høre hvad de så skriver for noget, og næsten alle skriver næsten alt.

Siden kommer vi så at sige i land. Engang hed det Prøjsen, så blev det reduceret til Østprøjsen, fordi kongeriget kom til at strække sig til Rhingrænsen, nu hedder det Kaliningradenklaven. Det kunne hedde Lupinien, enorme arealer ligger brak, bevokset med koboltblå lupiner, som den jyske hede da Jeppe Aakjær digtede om den, bortset fra at lupinerne dér var gule¹. Sortbrogede køer går frit over mark og vej, og ind til Kaliningrad er der flere biler end kørebanen kan rumme.

Man hengiver sig til staveøvelser: ABTOCEPB- N der står på hovedet- og C i enden, den slags kyrilliske kryptogrammer. Tænk hvad systemdigtere kunne få ud af det.

På Hotel Baltika - hvad skulle det ellers hedde - møder vi vore russiske kolleger, en del af de tyske også, dem der er kommet med tog hertil. Sankt Petersborgdigteren Ilja Fonjakov har oversat både Peter Curman og mig, og vi mødes hjerteligt. Resten af aftenen står vi og udveksler litterære informationer med kollegerne fra forfatterforeningen her i Kaliningrad, Oleg Glusjkin, og hans afløser som formand, Igor Belov, flere andre.

Først et døgn senere kommer vi til sagen: poesien. Der bliver oplæsning. Symbolsk sker det på Museet for Verdenshavet, og den norske altmuligmand læser da også sit digt om at *sænker man mig ned på havets bund, så sænker man mig ned på havets bund*, og jeg læser op fra samlingen *Strandlangs*, men de andre synes vandskræmte, Peter Curman farter rundt i Moskva, og Kjartan Fløgstad går med faste versefødder på fjeldvandring. Jeg har oplevet ved tidligere lejligheder, polakker

¹ I den gule Lupin kaldet *Markedsvise* 1906

vender havet ryggen, russere er skrækslagne ved alt det våde, og tyskerne gribes af dyb vemod. Hvad den litauiske lyriker Erika Drungyte reciterer, forstår jeg ikke, men det lyder godt, hun kan det dér. Lennart Sjögren fra Øland åbner ballet, Curmans og mine digte læser Ilja Fonjakov selv på russisk, og det lyder som om de er bedre end originalerne, og i hvert fald får vi mange venlige tilbagemeldinger fra tilhørerne.

Det er ikke fordi vi forlyster vort publikum. Peter Curman konstaterer f. eks.

Tungt går jag på det nedtrampade livet.

Fortfarande känner jag smärtan av det jag förlorat:

Drömmen om ett liv

som fyllde mig med närvaro och verklighet².

Med en lignende resignation læser jeg digtet *Förgäves*:

Och ändå är inget förgäves

Inte den kvittrande fågelns kväden

När tiden är inne

Inte det lekande barnets drömmar

I dem ryms den vuxna

När tiden är inne

Och ändå är inget förgäves

Det har mening när snön tinar bort

När mylland blir grå och blommorna vissnar

Och frukten blir ruttan

Och ändå är inget förgäves

Men det händer ibland

Att det glöms³

Om søndagen når vi til klassikerne, en klassiker, Kristijonas Donelaitis (1703-1784), den litauiske nationaldigter, hvis store hexameterrepos *Årstiderna* findes i svensk oversættelse ved Lennart Kjellberg 1991. Han var præst i landsbyen Tolmingkehmen, kirken han prædikede i, er omdannet til museum for digteren, men alle tekster er på russisk og litauisk. Til gengæld er udsigten fra tårnet storslået.

Jeg har ikke fundet noget jeg kunne citere, men den tyske digter Johannes Bobrowski der er født 1917 her på egnen, i Tilsit, byen med den gode ost og den skumle plan om Europas deling Napoleon og tsar Aleksander aftalte her i 1807, har skrevet om Donelaitis' kirkesogn:

Ilden fra middagsmaden brændt ned,

hen over lindene røg,

der går han hvidhåret,

folk siger:

snart bliver det fyraften,

en begynder på sangen,

markerne bærer den bort.

Kom en bid vej til, Donelaitis,

floden vil gerne gå på vingerne,

en høg, en fjende af duer,

² *Motljus i Helsingfors* fra *Körsvennen i Delfi* 1999

³ *Fra Strandlangs* 2001

*skoven med de sorte hoveder
retter sig op, det råber
blæsende over bjerget.
Der lever græsserne.*

*Også denne dag kører nedad,
under skyggen af brøndenens
galger, lyset fra vinduerne
uden træk, en fyrrespån
læser velsignelsen
med musestemme.*

*Du skriv hen over arket:
Himlen regnede godhed,
og jeg så Retfærdigheden
vente at hun kunne fare ned
og vreden komme.⁴*

Under Peter Curmans håndfaste ledelse aftalte de tilstedeværende sammen med repræsentanter for Kalininsgrads bystyre og Gotlands länsförvaltning at mødes igen om et år i samme regi for at styrke samspillet mellem skrivende folk og andre kunstnere rundt om Østersøen.

Søren Sørensen
5.juli 2005

⁴ Johannes Bobrowski *Werke I* s. 165